

ЧУТИ ДЗЕН, НЕ ЗНАЮЧИ, ДЕ ВІН

Життя людини розумної, вінця природи, як правило, не дуже різноманітне. Недаремно багато з нас є фаталістами – від долі нікуди не подінешся, навіть якщо доля – це всього лише набір суспільних стереотипів, достатньо широкий, аби включати як модні цього сезону кольори та фасони одягу (у повній відповідності до пропозиції найближчого базару), так і певні абсолютні цінності, на зразок психоаналізу Фрейда, футболу та метафізики. Передбачається, що споживчий кошук має містити не тільки хліб єдиний, але й різноманітні культурні потрави, котрі ми всі споживаємо переважно з полив'яних мисок. Всі ми однаково українці в своєму байдужному „культурному” споживанні: amator провінційного театру (філармонії, вар'єте, опери, балету) може подумати, що будь-який мешканець полісу (столиці, культурної столиці, першої столиці тощо) має більше можливостей для насолодження культурою, і буде, безперечно, правий, але якщо йому стане ввижатися, ніби хтось із киян (львів'ян, харків'ян, зрештою, все одно, звідки) має через це завищену потребу у культурному задоволенні, він може раптом і помилитися: всі ми їмо те, що нам дають. А дають нам тільки те, що є. Коло замикається. „Маємо, що маємо” – кажемо ми, розводимо руками, і продовжуємо бути культурними людьми. І навіть будучи людьми культури, ми навряд чи змогли б спричинитися до більш широкого жесту – руки у нас у всіх однаково короткі. Коротше кажучи, не можна охопити все, чого хочеться, але завжди хочеться побачити, як це робить хтось такий самий, як ми.

Більшості з нас вистачає безпосереднього емпіричного досвіду, себто того, що можна побачити, почути, помацати власноручно – і цього „доторку до душі” цілком вистачає. Тут не ідеться про те, аби когось образити, долучивши до „мовчазних мас”, котрим вистачає мильних опер та пари-трійки заїжджених хітів, а інших – визнати „справжніми”: якимось мені довелося спілкуватися з жіночкою, котра працює в університетському видавництві, і, позаяк поруч, практично „через дорогу” знаходиться харківський театр, очолюваний Жолдаком, вона бачила ледь не всі вистави скандального режисера, однак, все життя пропрацювавши в сфері мас-медіа, власне, в газетах, друкарнях, видавництвах та інших подібних закладах, вона тільки *щось чула* про письменника Андруховича та *випадково бачила якусь книжку* письменниці Забужко – а ці люди нібито претендують на особливий статус, як володарі дум культурної публіки дев'яностих. Безперечно, ця жіночка, звичайна людина, котра працює поруч з театром, ні в якому разі не є чимось гіршою за тих людей, котрі вистав Жолдака ніколи не бачили. Просто замість „Наталки Полтавки” в якій „Петро” вже значно старший не тільки за „Возного”, але й за „Терпилиху”, вона бачила щось інше – тільки тому, що інше виявилось для неї доступнішим.

Але всяка провінційна публіка, що однаково ревно відвідує Канторовича, Віктюка й Моїсеєва, завжди прагне більшого. І це нормально, адже в епоху глобалізації ми завжди готові рішуче переступити вузькі межі нашого побутування, котре обтискує нас звідусіль: до наших послуг радіо, котре транслює в Дергачеві ті ж самі передачі, що й у Москві, телебачення, котре демонструє однакові фільми для Києва та Зміїва, та інтернет, котрий укупі з усім іншим жваво висвітлюється пресою. І так, як ніколи не помре книга (комп'ютерів усе одно на всіх не вистачить), ніколи не помре й живе газетне (журнальне) слово: ми обираємо не те, звідки й про що будемо читати, а те, як саме ми будемо це робити, свідомо здійснюючи свій сліпий вибір, довіряючи зовсім не фактам, не інформації, а стилю. Лічені одиниці з нас вслухаються в те, скільки хвилин тривало занурення Андрія Макаревича в океан, які саме риби плавають та як звучить латинською назва конкретного коралового рифу. Ми не звертаємо уваги на сорт картоплі, коли дивимось якимось із численних кулінарних шоу. Ми дивимось в усі очі, намагаючись не прогавити чергової картинки. Що ж заміною цю картинку на сторінках газети чи журналу? Що спокушає нас. Безперечно, не ілюстрації, адже вони завжди живуть автономним життям, і навіть інколи спроможні на сепарацію у вигляді спокусливих зображень пін-ап, якими можна прикрасити холодильник, вбиральню чи салон автобуса. Ми спокушаємось стилем, цим неповторним шепотом автора, ім'я якого попервах ми заледве можемо розпізнати, а вже потому, міцно засівши на гачку, гарячково гортаємо сторінки, аби побачити улюблений розділ, колонку про любов Ернеста Інтимного, чи, скажімо, про театр – Сергія Васильєва. Згодяться і вишукані розмисли Сидора-Гібелінди, мистецтвознавця, про виставки по всьому світі включно з Україною (і мало хто знає, що цьому ж авторові належать схоластичні розвідки з історії мистецтва XVII століття, точніше – з нас про це не знає ніхто) або статті гостроязикової Світлани Пиркало (правда, що далі вона знаходиться від рідної Полтави, то добрішою, пардон, лагіднішою стає її мова – ось вона, мабуть, яка, постколоніальна ностальгія...). Мистецтво не промовляє до нас мовою фактів, а отже, ми їх і не потребуємо. Нам достатньо відчуті ритміку рідного слова, як ми вже несамохіть опиняємося в країні мрій. Себто, досягаємо просвітлення. Футбольний матч можна завжди з приємністю подивитися по телевізору. Концерт співочого ректора побачити в трансляції – чи записі. А от шансів побачити виставу одного з безлічі українських театрів на українському ж телеекрані значно менше. І не ведеться, державний це театр, академічний, чи, може, студентський або просто – „молодіжний”. Лише випадково ми можемо потрапити в „Ательє Карась” – галерею, про яку можна читати протягом цілого року. Тому ми віримо – віримо солодким словам омани, віримо інтонаціям, знайомим з дитинства – адже критик не може виявитися брехуном. Кризь слова, зміст яких для нас насправді не є суттєвим – „прем'єра”, „сюжет”, „композиція”, „майстерна гра”, „пластика”, „фігуративність” – ми бачимо міради далеких і фантастичних світів, недосяжніших за найвіддаленіші галактики всесвіту. Ми відчуваємо поступ актора, його дихання. Ми чуємо паузи між його словами. Ми відчуваємо, як пахне акварель на „класичних” роботах, і можемо відчуті відчайдушний катарсис нонконформістів (хоч і не знаємо, яке це мистецтво, і з чим його можна порівняти). Ми можемо відчуті „Пафос” Єшкілева, хоч ця книга й ніколи не продаватиметься у наших книгарнях. Таким чином, ми чуємо, як плескає одна долоня. Ми переживаємо – і згодом будемо пам'ятати – те, чого з нами ніколи не бувало, а може, не існує взагалі.

Так, непомітно для себе, завдяки праці газетярів ми щоденно пізнаємо дзен – не знаючи, де він.